

Az öngyilkosságok megdőbentő aránya a gazdálkodók körében

Az országos egészségügyi intézet ([Institut national de veille sanitaire](#), InVS) október 10-én adta közre a gazdálkodók körében elkövetett öngyilkosságokkal foglalkozó [jelentés](#)ⁱ, amit a mezőgazdasági társadalombiztosítási alap központi pénztárával (*Caisse centrale de la mutualité sociale agricole*, [CCMSA](#)) együtt készítette. Az adatok szerint a gazdálkodók körében a harmadik leggyakoribb halálozási ok az öngyilkosság, a teljes gazdatársadalom nagyságához viszonyítva ezek száma lényegesen magasabb, mint a társadalom más rétegeinél. A kimutatások szerint leggyakrabban a szarvasmarha-tartók körében fordult elő öngyilkosság,

A francia sajtóban több-kevesebb rendszerességgel – általában másfél-két éves gyakorisággal – visszatérő téma a gazdálkodók körében elkövetett öngyilkosságok viszonylag magas száma, ahogy ez októberben újra téma volt. A Le Monde mértékadó országos napilap október 12-i elektronikus kiadásában föllelhető cikk szerint minden második nap egy gazda önkezeléssel vet véget az életének, az elmúlt három évben összesen 485. A leggyakrabban a szarvasmarha-tartók és tejtermelők körében fordul ez a jelenség elő, olyannyira, hogy 2010-ben Nantes-ban (azaz az elsődleges tejtermelő körzet, Nyugat-Franciaország legnagyobb városában) a tejtermelők egy perces néma emlékeztetést hirdettek 2009-ben ilyen módon elhunyt társaik emlékére. A mostani cikkek apropóját az adta, hogy az országos egészségügyi intézet ([Institut national de veille sanitaire](#), InVS) október 10-én közreadta az ezzel a kérdéssel foglalkozó [jelentés](#)ⁱⁱ, amit a mezőgazdasági társadalombiztosítási alap központi pénztárával (*Caisse centrale de la mutualité sociale agricole*, [CCMSA](#)) együtt készítette. Az anyag megállapításai egybevágóak más külföldi publikációk következtetéseivel, az eredményektől pedig azt remélik, hogy ezekkel érdemben növelni lehet az előző kormányzat mezőgazdasági minisztere, Bruno Le Maire által 2011. márciusában meghirdetett gazdálkodói öngyilkosság-megelőzési programⁱⁱⁱ (*plan de prévention du suicide dans le monde agricole*) hatékonyságát – ezt a programot a mezőgazdasági társadalombiztosítási alap, az MSA koordinálja.

Az InSV megállapításai szerint a gazdálkodók körében a harmadik leggyakoribb halálozási ok az öngyilkosság, a vizsgálatokat a főállású gazdálkodók és házastársuk körében végezték három éven keresztül (2007-2009), ami azt jelenti, hogy éves szinten mintegy félmillió ember képezte a vizsgálatok tárgyát (68% férfi, 32% nő). A vizsgált időszakban 2769 férfi és 997 nő hunyt el, ezek közül a férfiaknál 417 (130, 146, 141), a nőknél 68 (19, 27, 22) esetben állt emögött öngyilkosság. A kérdéses időszakban a vezető halálozási ok a daganatos megbetegedés, a második pedig a szív-és érrendszeri megbetegedés volt. A kimutatások szerint leggyakrabban a szarvasmarha-tartók körében fordult elő öngyilkosság, maga a jelenség pedig szignifikánsan magasabb arányban fordult elő 2008-2009-ben a férfiak körében (28%-kal), mint a társadalom ugyanazon korcsoportba tartozó egyéb rétegeiben. A nagyobb öngyilkossági arány kifejezetten szembeötlő a 45-64 éves korosztályban, ezen belül a már említett szarvasmarha-ágazatban, legyen szó tej- vagy húshasznú állományokat tartókról. A vizsgálatok szerint a kiugró öngyilkossági arány egybeesik az ágazatban tapasztalt átmeneti, kifejezetten komoly piaci és ezen keresztül pénzügyi nehézségekkel.

A fentiekkel kapcsolatosan a La France Agricole mezőgazdasági hetilapban (*a Magyar Mezőgazdaság francia megfelelője*) megjelent [cikk](#) megjegyzi, a jelenséggel leginkább érintett gazdálkodói kör csupán egyötödét jelenti a teljes gazdatársadalomnak, miközben az öngyilkosságok egynegyede köthető hozzá. A szerző idézi a [Coordination rurale](#) szakszervezet egyik vezetőjét, François Lucas-t, aki már 2010-ben nyílt levélben kérte az MSA-t a statisztikai adatok közzétételére – szerinte a helyzet mostantól teljesen világos,

egyértelmű az ágazatban tapasztalható gazdasági nehézségek és a jelenség közötti összefüggés. Ezzel együtt a lap az InSV anyagát idézve megjegyzi, az anyagi problémák nem egyedüli kiváltói az öngyilkosságnak, a döntésben része van az elzártságnak, egyedüllétnek, a munka és a családi élet közötti ellentétnek, a pszicho-szociális faktorok mellett ott vannak a nagyon kemény munkakörülmények is.

A *Solidarité paysans* (egyesületi formában működő egyfajta lelkesegély-szolgálat, ami az ország mintegy ötven megyéjében igyekszik segíteni a nehéz helyzetbe jutott gazdákat) szakértői szerint nagyon komoly lelki terhet jelent azzal együtt élni, miként jelennek meg a gazdák mások szemében akkor, amikor a kívülállók azt látják, hogy hiába dolgoznak éjt nappallá téve, az eladósodottság, az egyre emelkedő termelési költségeket nem fedező tejárak és az időről-időre visszatérő állat-egészségügyi krízisek jelentette ördögi körből nem tudnak kitörni. A cikk idézi François-Régis Lenoir-t, aki pszichológiai doktorátusa ellenére gazdálkodóként dolgozik Marne megyében – szerinte az állattartást különösen sújtja egy olyan hosszú ideje tartó folyamatos válsághelyzet, amiben az állat-egészségügyi problémák és a nagyon feszített tejárak jelentik a két fő stressz-faktort.

Ellen Imbernon, az InSV munkaegészségügyi igazgatóságának vezetője szerint annak érdekében, hogy az öngyilkosságok területi megoszlásában és a gazdaságok méretében megjelenő különbségeket jobban meg lehessen érteni, a vizsgálatokat a 2010-2012-es időszakra is kiterjesztik, az első eredményeket a jövő évben tehetik közzé. Az eltérések tényét Lenoir is megerősítette, szerinte az eltérések elsősorban abból adódnak, hogy a gazda tud-e hozzáadott értéket realizálni, vagy sem, csupán nyerstermék-értékesítő (pl. gabona, tej) vagy annál több-e? Ezt a hipotézist erősítette a szintén idézett Bernard Lannes, a [Coordination rurale](#) szakszervezet elnöke is.

A most közreadott tanulmány fő célja, hogy az öngyilkosságok mögött álló okokat beazonosítva segítsen a kilátástalan helyzetbe került gazdák visszavonhatatlan döntését megváltoztatni. Az MSA arra törekszik, hogy a 2011-2014-es gazdálkodói öngyilkosság-megelőzési program keretén belül minél több gazda számára időben segítséget tudjon adni, ennek érdekében mintegy harminc egységénél orvosokból és pszichológusokból álló egységeket hoztak létre. Ezek 2012-ben 408 kockázatos esetet azonosítottak be, ebből 144 volt kifejezetten súlyos – az MSA átvállalta a pszichológusokkal való konzultációk teljes költségét. A szaktárca ezzel párhuzamosan bejelentette, hogy a nemzeti egészségügyi oktató és megelőző intézettel (*Institut national de prévention et d'éducation pour la santé*, Impes) együttműködve egy speciális segélyhívó számot hoznak létre a gazdák számára, Stéphane le Foll miniszter pedig kifejtette, eltökélt amellett, hogy a legnehezebb helyzetben lévő gazdák, akik között különösen nagy arányban vannak állattartók, jövedelmi helyzetén javítani tudjon.

Ahogy azt [a La France Agricole június elején írta](#), Bretagne különösen rossz helyzetben van a gazdálkodói öngyilkosságok tekintetében, itt kiemelkedően magas az ilyen esetek száma. Az MSA segélyvonal létrehozásával és vidéki figyelőhálózat (*réseau des „sentinelles”*, azaz a helyieket jól ismerők és rendszeresen látogatók bevonásával kialakított önkéntes szolgálat) megszervezésével próbálja meg elejét venni a tragédiáknak, de speciális képzést kapnak az agrárkamarák és egyes egyesületek (Agir, Solidarité Paysans) alkalmazottai is.

Az InVS a szakmai tevékenységgel kapcsolatos asztmás megbetegedésekkel is foglalkozik, az erről az [intézet honlapján közreadott anyag](#) tanulsága szerint gyakorlatilag a mezőgazdaságban és élelmiszer-iparban dolgozók vannak leginkább kitéve az asztma veszélyének, a kiváltó okok között pedig toronymagasan vezet a liszt.

Somogyi Norbert, Párizs

ⁱ Bossard C, Santin G, Guseva Canu I. (2013): Surveillance de la mortalité par suicide des agriculteurs exploitants: premiers résultats. Editeur: Institut de veille sanitaire. ISSN: 1956-5488. ISBN NET: 978-2-11-138337-1

ⁱⁱ Bossard C, Santin G, Guseva Canu I. (2013): Surveillance de la mortalité par suicide des agriculteurs exploitants: premiers résultats. Editeur: Institut de veille sanitaire. ISSN: 1956-5488. ISBN NET: 978-2-11-138337-1

ⁱⁱⁱ Az FNSEA 2011. évi, Saint Malo-ban tartott országos kongresszusához kapcsolódó látogatása során Bruno Le Maire Rennes-ben nyilatkozott a gazdatársadalomban az országos átlagot kétszeresen meghaladó öngyilkosságokról – a sajtóban akkor megjelent adatok szerint évente mintegy négyszáz mezőgazdasági termelő vet véget önkezelésével életének, miközben az országban a főállású gazdálkodók száma alig 400 ezer. (*Ez lényegesen nagyobb szám, mint az InVS 2013. októberi anyagában közölt adat.*) Az öngyilkosságok témája általánosságban is ekkor került először ki a tabuk közül Franciaországban, és különösen igaz ez a gazdatársadalomban bekövetkezett esetekre. A szakértők a kiugróan nagyszámú, elsősorban az állattenyésztők körében előfordult öngyilkosságokat két külön-külön is súlyos szerencsétlen és egymást erősítő egybeesésének tulajdonítják, ez a magányosság és az eladósodottság, a kilátástalan pénzügyi helyzet. A mezőgazdasági társadalombiztosítási rezsim, az MSA cselekvési tervet készítette a jelenség visszaszorítására, de csodát ők sem tudnak tenni. A magányosság elsősorban az idősebb generációra jellemző, a fiatalok túl sokáig maradtak a szülőkkel – sokszor azok haláláig – utána pedig már késő volt családot alapítani vagy társat keresni, az eladósodottság pedig sok esetben már eleve örökölt helyzet volt, amit a negatív piaci folyamatok visszafordíthatatlanná tettek és a gazda a birtok eladására kényszerült. Sok esetben ez külön lelki terhet jelentett azáltal, hogy a gazda hibásnak érezte magát abban, hogy nem tudta megtartani a családi örökséget. Mindenesetre az MSA a jelenségről egy tanulmányt is elkészített az év végéig, ennek tanulságai alapján próbálnak meg a kormánnyal és a társadalmi szervezetekkel közösen érdemben lépni. Már Bruno Le Maire is külön hangsúlyt helyezett a megelőzésre – igyekeznek egy olyan rendszert kiépíteni, amivel időben kiszűrhetők a krízishelyzet közelébe kerülők és még időben lehet segíteni. A volt miniszter által kidolgozott terv részét képezi annak a nemzeti öngyilkosság-megelőzési tervnek, amit Nora Berra akkori egészségügyi államtitkár mutatott be a későbbiekben. Bruno Le Maire kijelentette, a maga részéről mindent elkövet annak érdekében, hogy ökonómiai téren a gazdaságok helyzete stabilabb legyen úgy a közeljövőben, mint a 2013. utáni KAP életbe lépésével. Érdekes további adalék, hogy a 2011-es aszály idején az állattartók helyzete olyannyira kritikussá vált elsősorban a hizómarha-tartók, de a többi, elsősorban legelőre alapozott állattartást folytató gazda körében is, hogy megkezdődött az állat-állomány egy részének kényszervágása. Emiatt 10-15%-os növekedést mutatott a vágóhidra előjegyzett állatok száma a szokásoshoz képest, ami a húspiac fölborulását vetítette előre. Hiányzott a Bizottság érdemi reakciója, noha komoly piaci lehetőségek lehettek volna a fölöslegben piacra jutó húsmennyiség levezetésére harmadik országokban, így pl. a Közel-Keleten. A miniszterelnöki hivatalban június elsején tartottak az aszály miatt válságtanácskozást, Bruno Le Maire miniszter elsődleges és legfontosabb feladata pedig a kialakult krízishelyzet kezelése volt. A mezőgazdasági társadalombiztosítási alap ([MSA, http://www.msa.fr/](http://www.msa.fr/)) a miniszter kérésére segélyvonalat hozott létre a kilátástalannak tűnő helyzetbe jutott gazdák megsegítésére, ami azért is volt különösen fontos, mert mint látható, a gazdálkodók körében jóval magasabb az öngyilkosságot elkövetők aránya, mint az országos átlag.